

Ontsnapping van een oorlogsvlieger

In de beschrijving van zijn militaire loopbaan tijdens de Tweede Wereldoorlog doet de Amerikaanse telegrafist/schutter Fred Gerritz verslag over zijn laatste luchtaanval op Duits gebied. Op de terugweg wordt de bommenwerper (Liberator B-24) aangevallen door een Duitse jager en stort het toestel neer in de omgeving van Havelte/Wapserveen. Op die dag (15 augustus 1944) woedt boven Zuidwest-Drenthe een ware luchtslag, waarbij aan beide zijden slachtoffers vallen. Gerritz is een van de weinigen die zijn belevenissen kan navertellen. Hij slaagt er in het dorp Vledder te bereiken. Na de landing per parachute begint zijn tocht om te ontsnappen aan de greep van de vijand:

1944

B-24 "Liberator"

“Bij het bereiken van de grond maakte ik een 'vierpuntslanding'. Na elkaar kwam ik neer op mijn voeten, toen op mijn schouder en daarna het hoofd. Ik slaagde erin een flink deel van het lichaam in de buiteling te betrekken. Mijn hersens begonnen op dat moment snel te functioneren: de parachute neerhalen, oprollen en verstoppen! Ik haalde de parachute neer in een vijftal seconden, ook al omdat er weinig wind was. Toen maakte ik de riemen los en rolde alles zo goed mogelijk op. Terwijl ik om me heen keek, zag ik iets schokkends: op korte afstand in zuidelijke richting landden Duitse jagers. Daar lag de Duitse luchtmachtbasis (Havelte, vert.) waar de Messerschmidt 109-G's waren opgestegen om ons aan te vallen.

Toen zag ik een stroompje (de Havelter Schipsloot, vert.) en liep er naar toe. Ik klauterde snel omlaag in de drassige walkant, stopte de parachute er in en bedekte hem met wat vuil water en modder. Ik wilde zo snel mogelijk uit het gebied zien weg te komen. Na het verstoppert van de chute rende ik vijf minuten langs verschillende sloten in een viertal bochten. Voordat ik aan mijn run begon, schoot me te binnen dat ik niet wist in welk land ik was: Duitsland of Nederland. Vandaar mijn vlucht langs het water. Toen ik wilde stoppen, hoorde ik stemmen. Ik keek over de rand van de sloot en zag twee jongens in mijn richting komen. Daar ze op enige afstand waren, kroop ik uit de sloot, over de grond, onder prikkeldraad door en bedekte me met wat pas gemaaid gras. De jongens liepen precies langs de draad waar ik lag. Tot op heden heb ik het gevoel dat ze mij hebben gezien, maar niets lieten merken.

Messerschmidt Me 109

Ik bleef op deze plek tot het donker werd. Het was een heldere nacht met maanlicht, zodat ik geen moeite had mijn weg te vinden. Nadat ik enkele kilometers gelopen had, kwam ik langs een aantal huizen. Toen kwam ik op een wegwakruising. Een van de handwijzers wees naar Assen. Ik geloof dat er 25 km bij stond. (moet zijn: 35 km, vert.) Ik haalde mijn tas met nooduitrusting te voorschijn en opende een kaart. Wat een opluchting om te ontdekken dat Assen in Nederland lag! Ik zou er veel moeite mee hebben gehad als ik in Duitsland terecht gekomen was. Onze instructies waren om in noordelijke richting te gaan en te proberen in Zweden te komen. Ik pakte mijn kompasje erbij, bepaalde mijn positie en liep in noordelijke richting door de velden, ver van de wegen. Ik had me intussen ontdaan van mijn zware vliegertenuue en was nu gekleed in het elektrisch verwarmde vliegerpak. Dit bestond uit een jasje, broek en hoge schoenen. De schoenen waren goed genoeg om de voeten te beschermen. Daar het zomer was, bood het vliegerpak voldoende warmte.

Het was tegen middernacht toen ik op korte afstand rechts van mij, als schaduwen in de maneschijn een groot aantal - volgens mij - tweepersoonstenten zag. Ik schrok hevig en behoedzaam nam ik een kruiphouding aan. Met kloppend hart bespiedde ik de tenten en luisterde of er stemmen klonken. Toen ik niets hoorde,

kroop ik voorzichtig naar de tenten en kon vaststellen dat ze aan alle kanten dezelfde ronde vorm hadden. Het konden geen tenten zijn. Ik kroop dichterbij om te ontdekken dat mijn tenten van hooi waren. De boer had het hooi bij elkaar geharkt en er hopen van gemaakt. Ik besloot er verder de nacht in door te brengen. Ik ging naar het midden van het land, maakte een hol onder één van de stapels hooi en kroop in mijn 'tent' om te slapen.

Gedurende de laatste vijf uur had ik geen mens gezien of gehoord. Ik dacht dat er een goed werkende avondklok was. Om die reden voelde ik me veilig in mijn onderkomen en sliep de hele nacht door. Ik werd om acht uur wakker bij een volgende warme, heldere dag. Ik stond op en vervolgde mijn tocht naar het noorden. Ik liep het grootste deel van de dag door het veld, terwijl ik alleen halt hield in bebost terrein. Op zeker moment zag ik dat ik op ongeveer 100 meter afstand in dezelfde richting liep als vier of vijf mensen die in het hooiland werkten. Zonder dralen vervolgde ik mijn weg, terwijl ik de hand naar hen opstak. Ik deed net of ik daar thuis hoorde. Enkele uren later kwam ik bij een drinkton voor vee, gevuld met water. Daar ik dorst had, haalde ik mijn tas met noodvoorzieningen te voorschijn, nam de van plastic voorziene zak er uit, vulde deze met water en deed er een waterzuiverend tablet in. Daarna ging ik me scheren. Ik moest er netjes blijven uitzien en er was genoeg water om te scheren en te wassen. Een half uur later vond ik een weggetje in een ander bosachtig gebied en ging daar zitten om te eten. Onze noodrantsoenen bevatten voedseltabletten die ongeveer twee centimeter in het vierkant waren. Nadat ze waren gekauwd en doorgeslikt met een paar glazen water, was de inhoud van het tablet uitgezet. Dit gaf een gevoel van een volle maag en het bevatte de noodzakelijke voedingsmiddelen van een echte maaltijd. De tas bevatte ongeveer twintig van die maaltijden. Omstreeks het middaguur, op 16 augustus, liep ik weer verder naar het noorden. Vanzelfsprekend liep ik door de velden, maar het verbaasde me toch geen mens te zien. Ik liep op goed geluk zodat ik niet erg opschoot. Om zes uur 's avonds vond ik het genoeg voor die dag. Ik bevond me in een bebost terrein en nam me voor uit te rusten tot het donker werd. Ik sukkelde echter in slaap.

Tegen de morgen werd ik wakker en vóór ik mijn tocht ging voortzetten, besloot ik mij te beraden op mijn situatie: Ik was vele dagreizen van de Noordzee verwijderd. Zweden lag recht ten noorden van Duitsland. Nederland en Noorwegen waren beide bezet door de Duitsers. Als het mij lukte naar het Noorden van Nederland te komen, zou ik nog over de Noordzee moeten om Zweden te bereiken. Dit zou moeten gebeuren met overal vijandelijke instanties om me heen. Alles was flink in mijn nadeel. Daarom besloot ik een kans te wagen en in contact te komen met het Nederlandse verzet.

Die morgen omstreeks 11 uur liep ik op een landweg bij Vledder, toen ik drie mensen bezig zag met het maaien van haver. Zij waren op zo'n honderd meter van mij af. Ik kroop onder de afrastering van het land door, waar zij werkten. Terwijl ik op mijn hurken het korenveld inging om niet te worden gezien, liep ik in hun richting. Bij het naderen van het open veld waar zij bezig waren, stopte ik, ging zitten en gluurde door het graangewas om hen te observeren. Na ongeveer een half uur gingen twee van hen weg en liepen naar een naastgelegen boerderij. Daarna kroop ik naar de kant van het veld waar gemaaid was. Bij het oogcontact met de alleengelaten werkmans het teken naar me toe te komen, deed hij wat schuchter. Ik kende zijn naam natuurlijk niet, maar toen ik in 1980 in Nederland op bezoek was, kwam ik te weten dat het Albert Kok was. Terwijl ik mijn Engels-Nederlands woordenboek (een boekje dat bij onze uitrusting hoorde) gebruikte, legde ik uit dat ik een Amerikaanse vlieger was en hulp van de ondergrondse beweging nodig had. Ik vroeg ook om eten, want ik was beu van die noodrantsoenen. Hij gaf te kennen dat hij mijn wensen begreep en vertrok.

*De heer Gerritz bij zijn bezoek aan Vledder in 1980, ongeveer op de plek waar hij onder een korenschoof zat.
v.l.n.r.: Teun Hol (+), Jan Tuut (+), Fred Gerritz en Albert Kok (+).*

Aaltje (Eleveld-)Kok staat op de foto uit 1939 van de meisjesvereniging uit Vledder, op blz. 20 van dit tijdschrift.

Ik was nu in zijn macht en wachtte zenuwachtig op zijn terugkomst. Na ongeveer twee uur keerde hij terug met een meisje, dat eten bij zich had en een met de hand geschreven briefje. (Het meisje dat ik in 1980 leerde kennen was Aaltje Kok, nu Aaltje Eleveld). Op het briefje stond: 'Vrienden zullen u helpen. Als u tweemaal een fluitje hoort, fluit dan ook tweemaal. Verscheur dit briefje en begraaf het'. Ik verscheurde het briefje en stopte het ongeveer een voet diep in de zachte bodem. Toen at ik alleen mijn eten op, daar Albert en Aaltje al weer vertrokken waren in verband met hun veiligheid. Voor mijn eigen veiligheid liep ik daarna terug naar het haverveld en koos een plek uit in de ongemaaide haver op circa honderd meter van mijn eerste positie. Ik wilde een oog houden op alles wat er nog het veld in zou komen. Er gebeurde die dag verder niets meer. Ik sliep die nacht zo goed als mogelijk was in de haverakker.

De volgende morgen, koos ik positie in een (drink)kuil, niet ver van de plek waar ik het eerste contact had gehad met Albert Kok en wachtte af. Om ongeveer tien uur naderden een paard en wagen langs een zandweg en gingen tot het hek van het land waar ik lag te wachten. Ik herkende de boer als Albert Kok in gezelschap van een man in burgerkleding. Na het openen van het hek reden ze de wagen naar mijn eerste plek en begonnen naar mij te zoeken in de ongemaaide haver voor mij. Er had geen dubbel fluit-sigitaal geklonken. Toen ze mij niet vonden, keerden ze terug naar het open veld om kort te overleggen. De man in burger floot toen twee keer. Ik aarzelde om op dezelfde manier te antwoorden en toen floot hij nog eens tweemaal. Daarop besloot ik om te antwoorden: Ik zou bij vrienden terecht komen of een gevangenen vlieger zijn op weg naar het krijgsgevangenkamp.....

Ik floot twee keer en bleef liggen aan de rand van de kuil. Beide mannen kwamen naar me toe en ik stond op. Toen gebeurde er iets onverwachts. De man in burgerkleding, die aan mij werd voorgesteld als Joop van Wijk en later Jan Tuut bleek te zijn (de eerste naam was een schuilnaam) omhelsde mij als een verloren broeder. Ik voelde dat ik in goede handen (en armen) was gevallen. We gingen daarna zitten en spraken moeizaam Engels, want we waren tenslotte in Nederland. Hij - Joop - legde me uit dat hij inderdaad bij het ondergrondse verzet was en dat ze voor mij zouden zorgen. Hij gaf me toen een overall en een paar klompen - die vreemd genoeg precies pasten - om mij er anders te laten uitzien. Toen ik de aangereikte kleren had aangetrokken liepen Albert, Joop en ik dwars over het land, door het geopende hek en langs de zandweg. Daarna gingen we de schuur van een boerderij binnen op zo'n twee honderd meter van de plek, waar wij drieën contact gemaakt hadden. Het woongedeelte was direct met de schuur verbonden. We liepen door de schuur, er werd een deur opengedaan en we kwamen in een heel nette en goed gemeubelde keuken.

Voor zover ik nog weet, waren daar drie personen - een man en twee vrouwen. We begroetten elkaar, maar noemden geen namen (later bleek het de familie Trompetter te zijn). Ik converseerde in het Engels met Joop onder het genot van twee koppen thee. Het gaf me een blij gevoel om in tegenwoordigheid van nieuwe vrienden te zijn, na drie dagen zwerven in het onbekende landschap.

Enkele jaren later werd mij verteld dat ik naar het toilet was gebracht, omdat buiten een Duitse soldaat in een auto was gestopt. Hij had alleen water voor zijn radiator nodig. Ik kan me het voorval niet meer herinneren. Ik bleef bijna een uur in deze boerderij. In die tijd kreeg ik een compleet mannenkostuum, een overhemd, das en schoenen. Kort daarop arriveerden leden van het verzet met drie fietsen. We moesten weer naar een andere plek verhuizen. Jan Tuut en een andere man reden voorop en ik moest volgen op ongeveer 200 meter daarachter naar onze bestemming. In geval van nood, als ik door iemand werd aangehouden, zouden zij doorgaan en moest ik voor mezelf zorgen. De fietstocht naar de volgende schuilplaats verliep bijna zonder problemen. Alleen moesten we op vijf meter afstand langs een peloton Duitse soldaten die aan de andere kant van de weg marcheerden. Ik zag dat alle andere Nederlandse burgers naar de soldaten keken, dus deed ik dat ook maar bij het voorbijfietsen. Het was een boeiende tocht en ik maakte me niet erg ongerust bij het zien van de Duitse soldaten. Vijf minuten na de ontmoeting met het peloton kwamen we op onze bestemming. Ik werd dadelijk naar een kleine eengezinswoning gebracht."

Na ruim acht maanden te zijn ondergedoken bij de familie Hol op de Eese bij Steenwijk kwam de bevrijding in april 1945 en vervolgens de terugkeer naar de Verenigde Staten van Amerika.

F.J.Gerritz Sr. (Californië, 1993)

Literatuur:

"Steenwijk in '40-'45" door drs. H.Spreen.

Fragment uit:

"Memoires van een Amerikaanse radiotelegrafist/schutter."